

Nota

Westerlo, Stippelberg 202

Deel 2: Programma van Maatregelen

Inhoud

1	Administratieve gegevens	1
2	Gemotiveerd advies.....	2
2.1	Datering en interpretatie onderzoeksterrein	2
2.2	Waardering archeologische vindplaatsen	2
2.3	Impactbepaling	3
2.4	Bepalingen van de maatregelen	3
2.4.1	Kennispotentieel verder (voor)onderzoek	3
2.4.2	Volledigheid van het (voor)onderzoek	4

1 Administratieve gegevens

Algemeen

Naam site	Westerlo, Stippelberg
Ligging	Stippelberg 202-204, Heultje (Westerlo)
Kadaster	Westerlo, afdeling 1, sectie D, nummer 615B, 616G, 616F en 616H
Projectnummer BAAC Vlaanderen	2021-0574
Reeds uitgevoerd vooronderzoek	Bureauonderzoek (ID ID15901) Landschappelijk bodemonderzoek (2022C253) Verkenkend archeologisch booronderzoek (2022E219) Waarderend archeologisch booronderzoek (2022F119) Proefsleuvenonderzoek (2022E220)
Bewaarplaats archief	KBR

Actoren

Auteur	Mark Willems, Mathias Hermans, Sander Op de Beeck & Toon De Herdt
Betrokken actoren	Mark Willems (erkend archeoloog, assistent-aardkundige) Mathias Hermans (archeoloog) Sander Op de Beeck (aardkundige) Toon De Herdt (archeoloog) Ben Vangenechten (archeoloog) Benjamin Vergauwen (archeoloog) Yves Perdaen (specialist vuursteen) Steven Mortelmans (veldtechnicus)
Betrokken derden	n.v.t.

Plangebied

Oppervlakte plangebied	13.343 m ²
Oppervlakte advieszone	10.992 m ²
Kartering gewestplan	Woonuitbreidingsgebied en agrarisch gebied

2 Gemotiveerd advies

2.1 Datering en interpretatie onderzoeksterrein

Tijdens het vooronderzoek in de vorm van proefsleuven werden enkele sporen en vondsten aangetroffen. Het merendeel van de sporen bleken echter natuurlijk van aard. Daarnaast werden er verspreid over het plangebied verschillende tekenen van diepgaande verstoring aangetroffen. Een enkele paalkuil werd geïsoleerd aangetroffen zonder bijkomende aanwijzingen voor andere antropogene sporen. Het materiaal dat globaal werd aangetroffen is terug te plaatsen in een ruime periode vanaf de late middeleeuwen tot de nieuwe tijd. Verstoringen en ploegsporen kunnen in verband gebracht worden met de aanwezigheid van een recent gesloopt gebouw. De vondst van een plaggenwaterput is daarentegen eerder uitzonderlijk. Deze kon gedateerd worden in de 18de -19de eeuw en gelinkt aan een boerderij die reeds op de Atlas der Buurtwegen gekarteerd stond. Sporen van deze boerderij konden echter niet in kaart gebracht worden door de grootschalige verstoringen op deze locatie, te wijten aan het recent gesloopte gebouw.

Op basis van onderzoek van de profielen en de aan- en afwezigheid van bepaalde sporen kan gezegd worden dat het landschap binnen het plangebied ingrijpend menselijke activiteit heeft ondergaan. In het oostelijk deel kan een aftopping van het natuurlijk profiel herkend worden en de opvulling van grachten met het gerecupereerde sediment. In alle profielen hier is een opdeling van de bouwvoor mogelijk, eveneens wijzend in de richting van antropogene nivelleringen en/of plaggenwerking.

De bodemopbouw in het westelijk deel van het plangebied onderging ook een sterke menselijke invloed met grootschalige graafwerken, ophogingen en de bouw en afbraak van een recenter gebouw. Ondanks dit ingrijpen is er toch nog een deel van een natuurlijk landschap bewaard gebleven. De reconstructie hiervan toont dat er op een tertiair substraat een gelaagde (glaciale) duin is afgezet met aan de noordelijke voet een natte depressie waarin organisch materiaal accumuleerde en afgezet werd, uitwiggende hellingopwaarts deze duin.

De aanwezigheid van een waterput en een voormalige boerderij, samen met de percelering die teruggaat tot de eerder vermelde kaart, kan er gesproken worden van een klein woonerf dat opgericht werd ter ontginning van het land. Alle sporen en ingrepen wijzen op de eerste ingebruikname van het landschap door de mens in de 18de eeuw. Dat de mens pas in de nieuwe tijd zijn intrek neemt in deze omgeving is eerder opmerkelijk te noemen. Mogelijk is dit te wijten aan de natte en moerasrijke omgeving waardoor intensief ingrijpen in het landschap nodig was. De komst van de mens in deze omgeving kan gelinkt worden aan de stichting van ontginningskernen voor turfwinning.

2.2 Waardering archeologische vindplaatsen

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werd aangetoond dat het landschap sterk onderhevig geweest is aan menselijke activiteiten waardoor de natuurlijke bodemopbouw sterk verstoord geraakt is. In het oostelijke deel werd het terrein duidelijk afgetopt en intensief bewerkt waardoor een mogelijke archeologische site hier niet meer voldoende bewaard bleef om vast te kunnen stellen. Mogelijk werd deze ook opgenomen in de bouwvoor. Het plangebied kende in het westen de aanwezigheid van een natte depressie waar zich veel organisch materiaal accumuleerde. Hier werd het terrein ook sterk vergraven, opgehoogd en bewerkt, naast het gegeven dat hier ook een recent gebouw gebouwd en gesloopt werd.

Op basis van de aangetroffen plaggenwaterput en historisch kaartmateriaal kan er gesteld worden dat een 18de-19de-eeuwse boerderij aanwezig was binnen het plangebied. De aanwezigheid van deze

bewoningssporen en de duidelijke tekenen van intensieve ingrepen in het landschap, doen vermoeden dat we hier te maken hebben met de eerste ingebruikname van een landschap in deze periode. Op basis van de percelering lijkt de gehele site binnen het plangebied aanwezig. Het is eerder uitzonderlijk te noemen dat een landschap pas zeer recent voor de eerste keer bewoond en gecultiveerd werd. De aanwezigheid van een 18de-19de-eeuws woonerf met uit die tijd te dateren plaggenwaterput is voorlopig een unicum. De archeologische kennis van dit soort sites en hun impact op hun omgeving is onderbelicht in de vakliteratuur. De rede tot late ingebruikname van dit terrein is een nog groter vraagteken. Er kunnen op dit moment slechts enkele vage vermoedens geformuleerd worden door het gebrek aan vergelijkbare sites en onderzoek ernaar. Oudere sporen worden door deze late cultivering van het landschap niet verwacht.

2.3 Impactbepaling

Het betreft hier een verkavelingsdossier waarbij uitgegaan wordt van een volledige verstoring van het bodemarchief binnen het plangebied.

2.4 Bepalingen van de maatregelen

2.4.1 Kennispotentieel verder (voor)onderzoek

Op basis van het proefsleuvenonderzoek en cartografische bronnen kon een 18de-19de-eeuws boerderijerf met plaggenwaterput gesitueerd worden binnen de westelijke helft van het plangebied. Het fenomeen van plaggenwaterputten zijn in Vlaanderen weinig gekend en bevinden zich allen in de regio van de Kempen. Opmerkelijk is de jonge ouderdom ten op zichten van de andere middeleeuwse en 15de-16de-eeuwse voorbeelden. Het aantreffen van deze context draagt bij tot het in kaart brengen van de spreiding van dit type waterputten. Daarnaast is het aantreffen van een bewoningssite waarvan de eerste ingebruikname te situeren valt in de 18de-19de eeuw eerder uitzonderlijk te noemen. Een voorzichtige link met de ontginningsgeschiedenis van Westerlo en Heultje specifiek kan gemaakt worden. De archeologische kennis van dit soort sites en hun impact op hun omgeving is onderbelicht in de vakliteratuur.

Sporen van deze boerderij zelf konden echter niet in kaart gebracht worden door de grootschalige verstoringen op deze locatie, te wijten aan een recent gesloopt gebouw. Ondanks de aantoonbare aanwezigheid van een woonerf in de 18de-19de eeuw en het kennispotentieel te behalen op dit soort onderbelichte sites, dient de bewaringstoestand in rekening gebracht te worden.

Omwille van het veelvuldig voorkomen van verstoringen ter hoogte van deze site, onder andere afkomstig van een recent gesloopt gebouw, en het geïsoleerd voorkomen van sporen wijst erop dat de site een slechte bewaringstoestand kent. Alleen diepgaande sporen, zoals de plaggenwaterput, kennen een betere bewaring. Verder onderzoek zal een zeer versnipperd beeld geven en levert daardoor mogelijk onvoldoende kennisvermeerdering op waardoor vervolgonderzoek weinig zinvol is en moeilijk te veranderen valt.

2.4.2 Volledigheid van het (voor)onderzoek

Volgens de Code van Goede Praktijk paragraaf 5.2¹ dient na elke fase van het vooronderzoek te worden afgewogen of verder archeologisch vooronderzoek noodzakelijk is. Bij deze afweging kan men beroep doen op een beslissingsboom. Voor de voorliggende nota komt men tot de volgende conclusie:

Er kon geen voldoende bewaarde archeologische site waargenomen worden in het vooronderzoek. Verder onderzoek biedt weinig potentieel op kennisvermeerdering waardoor vervolgonderzoek niet aangewezen is.

¹ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2021